

PODSTAWA PROGRAMOWA PRZEDMIOTU EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA KLASA VIII SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Przedmiot *Edukacja dla bezpieczeństwa* przygotowuje uczniów teoretycznie i praktycznie do wykształcenia umiejętności właściwego zachowania oraz odpowiednich reakcji w sytuacjach trudnych i kryzysowych, stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia. Przedmiot obejmuje różnorodne treści kształcenia: z zakresu bezpieczeństwa państwa, w tym powszechnej samoobrony i obrony cywilnej oraz treści dotyczące organizacji działań ratowniczych, edukacji zdrowotnej i pierwszej pomocy. Z uwagi na ograniczoną liczbę godzin lekcyjnych, niezwykle istotne jest, aby w trakcie nauczania przedmiotu koncentrować się na kluczowych problemach, szczególnie w aspekcie praktycznym i poświęcić im najwięcej czasu.

Bezpieczeństwo państwa pojmowane jest jako obszar wiedzy, który objaśnia działanie mechanizmów, mających na celu zapewnienie ładu, porządku, stabilności społeczności ludzkich, a także towarzyszących temu koncepcji, metod i form postępowania. Trzeba to rozpatrywać w kontekście skutecznego działania i radzenia sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń. Kształcenie, w ramach przygotowania do działania w stanach nadzwyczajnych, ma charakter interdyscyplinarny. Obok treści nauczanych metodą konwencjonalną w programie nauczania powinny znaleźć się również ćwiczenia z ewakuacji szkoły.

Do najważniejszych tematów w przedmiocie *Edukacja dla bezpieczeństwa* należy umiejętność udzielania pierwszej pomocy, jak również edukacja zdrowotna, z uwagi na największe prawdopodobieństwo wykorzystania tej wiedzy w praktyce, w życiu codziennym. Niektóre zagadnienia związane z ochroną zdrowia i życia muszą być wprowadzone już na bardzo wczesnym etapie edukacji. Dlatego też zaleca się aby w ramach zajęć dydaktycznych w wieku przedszkolnym oraz zajęć wychowawczych w klasach I-VII wprowadzać wiadomości dotyczące edukacji zdrowotnej oraz nauczać rozpoznawania u osób ze swojego otoczenia stanów zagrożenia wraz z umiejętnością reagowania na nie. Za szczególnie ważne w tym zakresie należy uznać właściwe postępowanie z osobami, u których wystąpiło nagle zatrzymanie krążenia. Uczniów należy wdrażać do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych, wskazując w jaki sposób uzyskać pomoc od osób godnych zaufania i służb ratunkowych. Tego typu zachowania należy ćwiczyć już od najmłodszych lat i powtarzać w kolejnych latach edukacji. Podjęcie akcji ratunkowej przez świadka zdarzenia i prowadzenie jej do czasu przyjazdu karetki pogotowia, jest w stanie uratować życie. Natomiast zaniechanie działania w nieuchronny sposób prowadzi do śmierci chorego. Edukacja zdrowotna uwzględniająca najważniejsze informacje na temat ochrony i poprawy zdrowia, w szczególności zaś zdrowia młodych osób, w tym praktyczne wskazówki dotyczące właściwych zachowań zdrowotnych (m.in. sposobu odżywiania, aktywności fizycznej, umiejętności radzenia sobie ze stresem), winny stanowić zasadniczy element nowej podstawy kształcenia. Uczniowie dobrze przygotowani do dbania o swoje zdrowie mają szansę, aby uniknąć wielu poważnych zagrożeń, a w przyszłości najgroźniejszych chorób. Konsekwentna i umiejętnie prowadzona edukacja zdrowotna w szkole będzie przyczyniać się poprawy kondycji zdrowotnej społeczeństwa, pomyślności ekonomicznej oraz bezpieczeństwa naszego kraju.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Bezpieczeństwo państwa.
- II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).
- III. Podstawy pierwszej pomocy.
- IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym i zbiorowym. Zachowania prozdrowotne.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- I. Bezpieczeństwo państwa. Uczeń:
 - 1) Zna i charakteryzuje podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa, rozumie istotę problemu bezpieczeństwa; wymienia składniki bezpieczeństwa państwa.
 - 2) Rozumie i przedstawia historyczną ewolucję bezpieczeństwa Polski.
 - 3) Jest zorientowany w geopolitycznych uwarunkowaniach bezpieczeństwa, wynikających z położenia Polski.
 - 4) Zna i przedstawia rolę organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.
 - 5) Wymienia i charakteryzuje współczesne problemy bezpieczeństwa międzynarodowego
- II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń. Uczeń:
 - 1) Zna i określa typy nadzwyczajnych zagrożeń (zdarzenia pojedyncze, zdarzenia mnogie, zdarzenia masowe, kataklizmy).
 - 2) Zna zasady ostrzegania ludności o zagrożeniach; rozróżnia poszczególne sygnały alarmowe i środki alarmowe; potrafi właściwie zachować się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych.
 - 3) Zna metody ewakuacji ludności i właściwie zachowuje się w sytuacjach wymagających ewakuacji.
 - 4) Rozumie rolę i zadania Państwowego Ratownictwa Medycznego; w razie potrzeby potrafi wezwać pomoc medyczną.
 - 5) Rozumie rolę i zadania Państwowej Straży Pożarnej; w sytuacjach wymagających interwencji, wzywa Straż, a następnie bezwzględnie stosuje się do jej zaleceń.
 - 6) Wymienia i charakteryzuje ochotnicze służby i podmioty ratownicze.
 - 7) Rozpoznaje zagrożenia środowiskowe. Zna zasady postępowania w czasie pożaru, w czasie zagrożenia powodzią, w przypadku katastrofy budowlanej, w przypadku wypadków komunikacyjnych, w czasie skażenia promieniotwórczego (radiacyjnego), w czasie intensywnej śnieżycy, w czasie uwalniania niebezpiecznych środków chemicznych, w przypadku zdarzeń terrorystycznych. W sytuacjach zagrożeń właściwie postępuje przestrzegając zasad.
- III. Podstawy pierwszej pomocy. Uczeń:
 - 1) Posiada niezbędną wiedzę na temat anatomii i fizjologii człowieka.
 - 2) W razie zagrożenia życia i zdrowia postępuje zgodnie z „łańcuchem przeżycia”.

- 3) Zna rolę świadka zdarzenia, w sytuacji wypadku postępuje zgodnie z zasadami udzielania pierwszej pomocy.
- 4) Zna i stosuje w miejscu zdarzenia podstawowe zasady bezpieczeństwa.
- 5) Prawidłowo reaguje na zdarzenia, stosując zasady prawidłowego wzywania pomocy.
- 6) Do czasu przejęcia ofiar wypadku przez osoby uprawnione, właściwie postępuje z osobą nieprzytomną, zaczynając od oceny jej stanu poprzez prawidłowe ułożenie w pozycji bezpiecznej do ponawiania oceny jej oddechu.
- 7) Rozpoznaje zatrzymanie krążenia i właściwie reaguje, podejmując podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej.
- 8) Orientuje się w podstawowych aplikacjach dostępnych w telefonii komórkowej, pomocnych w udzielaniu pierwszej pomocy.
- 9) Zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy, wie gdzie jest zlokalizowana w domu i w szkole, właściwie charakteryzuje elementy jej wyposażenia i korzysta z nich zgodnie z potrzebą i zasadami.
- 10) Zna i stosuje w razie potrzeby pierwszą pomoc w obrażeniach ciała, krwawieniach, zranieniach i drgawkach; w podejrzeniu urazu kręgosłupa; potrafi doraźnie unieruchomić uszkodzone okolice ciała.
- 11) Zna i prawidłowo stosuje zasady pierwszej pomocy w zadławieniu.
- 12) Stosuje prawidłowo pierwszą pomoc w termicznych i chemicznych oparzeniach ciała.

IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym. Zachowania prozdrowotne. Uczeń:

- 1) Wyjaśnia czym jest zdrowie i rozumie znaczenie indywidualnej odpowiedzialności za zdrowie.
- 2) Analizuje zachowania zagrażające zdrowiu oraz sprzyjające zdrowiu, w tym: właściwe/racjonalne odżywianie, rozumie znaczenie aktywności fizycznej dla utrzymania zdrowia oraz wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie.
- 3) W przypadku problemów zdrowotnych i osobowościowych korzysta z profesjonalnej pomocy psychologicznej i lekarskiej.
- 4) Ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia.
- 5) Rozumie i wyjaśnia znaczenie rzetelnej informacji o zdrowiu, wskazuje rzetelne źródła informacji o zdrowiu i chorobach, korzysta z profesjonalnych świadczeń zdrowotnych.
- 6) Zna zasady dostępności świadczeń zdrowotnych, finansowanych ze środków publicznych.
- 7) Charakteryzuje problem zdrowia w wymiarze zbiorowym; w tym w aspekcie współpracy na rzecz zdrowia. W tym celu identyfikuje czynniki środowiskowe i społeczne mające wpływ na zdrowie, jak: czynniki środowiska przyrodniczego, kulturę, normy społeczne i zwyczaje.
- 8) Rozumie na czym polega wsparcie społeczne wobec problemu zdrowia; wyjaśnia jak może udzielać wsparcia społecznego oraz kiedy i jak może je otrzymywać.

- 9) Jest odpowiedzialny za swoje zdrowie; poczuwa się do odpowiedzialności za zdrowie innych osób; wyjaśnia na czym polega współpraca osób, instytucji, organizacji na rzecz zdrowia.
- 10) Rozumie i potrafi określić co sam może zrobić, aby tworzyć środowisko sprzyjające zdrowiu.
- 11) Angażuje się w działania szkolne na rzecz zdrowia; podejmuje w tym zakresie współpracę.

Warunki realizacji

W ramach przedmiotu *edukacja dla bezpieczeństwa* uczniowie zdobywają wiedzę oraz umiejętności umożliwiające zrozumienie zróżnicowanej natury mechanizmów oraz zmiennych wpływających na szeroko pojmowane bezpieczeństwo państwa, ich dynamikę oraz wzajemne zależności wynikające m.in. ze struktury i funkcjonowania państwa. Zadaniem nauczyciela jest też wyrabianie w uczniach odpowiednich nawyków oraz opanowanie zasad działania ratowniczego, zarówno w przypadku zagrożeń nadzwyczajnych (wypadki masowe, katastrofy) jak i elementarnej pierwszej pomocy.

Lekcje uzupełniane są innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- wizyty w instytucjach państwa: Centrum Zarządzania Kryzysowego, Straży Pożarnej, stacjach Pogotowia Ratunkowego itp.,
- ewentualnie specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe, realizowane podczas ferii letnich lub krótsze, kilkudniowe kursy z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa,
- spotkania, prelekcje, wykłady z policjantami, pracownikami straży miejskiej, pogotowia, kombatantami, ekologami, psychologami itp.,
- udział w konkursach, których zakres zgodny jest bądź zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Sposobem realizacji przedmiotu jest tworzenie bloków dwugodzinnych, które umożliwią przeprowadzanie niektórych ćwiczeń praktycznych. Dlatego w szkole podstawowej warto w taki sposób projektować plany zajęć, aby przedmiot był realizowany w jednym semestrze w wymiarze dwóch godzin lub co drugi tydzień przez cały rok w wymiarze dwóch godzin (np. zamiennie z innym oddziałem).

Nauczyciele przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa mają obowiązek dostosowywania wymagań do indywidualnych potrzeb, możliwości i predyspozycji uczniów. Dotyczy to zwłaszcza uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; nauczyciele powinni umieć wspomagać rozwój tej grupy uczniów i motywować do dalszej pracy. Należy pamiętać, że nauczyciel jest zobowiązany do realizacji całości podstawy programowej nie zaś całości programu. Dlatego szczególnie istotne jest aby nauczyciele znali podstawę programową w zakresie celów ogólnych i szczegółowych swojego przedmiotu oraz posiadali wiedzę na temat podstawy programowej wcześniejszego etapu edukacyjnego. Nauczyciele powinni zapoznać się z podstawą programową przedmiotów zawierających treści pokrewne z podstawą programową przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa - szczególnie biologii, chemii, informatyki, wychowania fizycznego - pod kątem ewentualnej współpracy przy ich realizacji. Dokonując analizy i syntezy treści nauczania trzeba pamiętać, że koniecznie należy dobrać materiał nauczania do celów kształcenia (nigdy odwrotnie).

Istotne znaczenie w rozwoju ma wychowanie mające na celu kształtowanie postawy patriotycznej oraz poczucia odpowiedzialności za dorobek minionych pokoleń. Postępujący ciąg zdarzeń we wszystkich obszarach naszego życia kształtuje „Nowy Wiek” (tzw. New Age), zwany często wiekiem informatycznym, który przenika z nowymi wartościami do społeczeństwa. Trwający proces globalizacji wszystkich obszarów życia generuje nowe problemy, zagrożenia, nakłania do stawiania pytań. Nauczyciel powinien stwarzać warunki sprzyjające swobodnej wymianie myśli, poglądów z zachowaniem niezbędnej dyscypliny i porządku zajęć. Tempo zachodzących przeobrażeń powinno stanowić dla nauczyciela bodziec do stałego uzupełniania swojej wiedzy, monitorowania zmian (organizacyjno-prawnych i in.), samodoskonalenia, tak by przekazywane uczniom informacje były aktualne, rzetelne (ważna jest tu kontrola materiałów źródłowych innych niż podręcznik oraz materiały opracowane dla nauczyciela, dbałość o wiarygodność informacji). W miarę możliwości, nauczyciel powinien dostrzegać i doceniać indywidualizm w działaniach ucznia.

Niezbędne warunki bazowe do realizacji programu: pracownia lub klasa do prowadzenia zajęć z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa. Pracownia powinna posiadać dobre oświetlenie (zgodne z atestem i higieną pracy), jej wielkość powinna gwarantować różnorodność, w tym indywidualne ustawienie szkolnych ławek (stolików). Wskazane zaplecze lub zabezpieczone miejsce umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów. Niezbędny jest sprzęt audiowizualny i prezentacyjny (komputer, rzutnik; zamontowany na stałe lub przenośny), dostęp do Internetu oraz sprzęt i pomoce dydaktyczne do skutecznego nauczania podstaw pierwszej pomocy (wymagany fantom do resuscytacji, minimum z możliwością kontroli ucisków klatki piersiowej, ewentualnie fantom do nauki resuscytacji krążeniowo-oddechowej z obniżoną siłą ucisku klatki piersiowej profesjonalnie wyposażona apteczka, tablice i plansze dydaktyczne, zalecany symulator AED/automatyczny defibrylator zewnętrzny (lub przynajmniej film prezentujący to urządzenie). Trener, materiały szkoleniowe: maseczki, płyny dezynfekcyjne, sztuczna krew lub ewentualnie barwnik, rany, bandaże etc.). Jeżeli szkoła nie dysponuje pracownią przeznaczoną do realizacji przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, w klasie, w której realizowane są zajęcia, powinny być zagwarantowane wymienione elementy bazowe.

W ramach realizacji poszczególnych celów kształcenia ogólnego zaleca się między innymi uszczegółowienie sposobów realizacji. I tak w ramach celu „Bezpieczeństwo Państwa” zaleca się korzystanie z pomocy multimedialnych, które przybliżą uczniom istotę bezpieczeństwa i charakterystykę jego zagrożeń. Zajęcia w tym przypadku powinny też być wspomagane wizytami w instytucjach Państwa, stojących na straży bezpieczeństwa. Na zajęcia te przeznaczają się 4 godziny.

Na zajęcia związane z celem „Przygotowanie do działań ratowniczych” przeznaczają się 7 godzin lekcyjnych. Ich realizacja powinna być powiązana z przeprowadzaniem symulacji ewakuacji szkoły. W trakcie zajęć nauczyciele powinni posługiwać się pomocami multimedialnymi, które wprowadzają w zagadnienia dotyczące postępowania w stanach nadzwyczajnych. Warto w tym przypadku również - w miarę możliwości - zaplanować wizytę w Centrum Zarządzania Kryzysowego.

Realizując kształcenie w zakresie pierwszej pomocy należy zwrócić szczególną uwagę na wyposażenie uczniów w odpowiednią wiedzę, ale także wykształcenie umiejętności praktycznych z zakresu pierwszej pomocy w tym resuscytacji krążeniowo-oddechowej. Jest to niezbędne, aby przygotować uczniów do samodzielnego podejmowania czynności doraźnych u osoby chorej lub rannej przed przybyciem wykwalifikowanych służb ratowniczych. Istotne jest też kształtowanie poczucia odpowiedzialności za jakość udzielonej pierwszej pomocy. Uczeń, który zaczyna realizację zajęć z zakresu pierwszej pomocy powinien być należycie przygotowany już w klasach młodszych do reagowania w razie potrzeby. Proponowany łączny czas na zajęcia z pierwszej pomocy to 10 godzin dydaktycznych w roku. Wskazane, aby zajęcia z pierwszej pomocy odbywały się w blokach po 2 godziny lekcyjne.

W zakresie edukacji zdrowotnej istotne jest opanowanie przez ucznia wybranych treści z innych przedmiotów (szczególnie istotna jest tu rola biologii oraz chemii) oraz umiejętność ich praktycznego zastosowania. W miarę realizacji treści programowych przedmiotów przyrodniczych uczeń zdobywa i stopniowo poszerza wiedzę dotyczącą m.in. ekologii, profilaktyki zdrowotnej, wpływu chemii antropogenicznej (powstałej na skutek działalności człowieka lub przy jego udziale) na organizm człowieka. Nowe zjawiska (w tym zagrożenia) zdrowotne związane są także z rozwojem mediów (Internet, cyberprzestrzeń itp.), wzrostu tempa życia, czy coraz częstszemu zaniedbywaniu fizycznej sfery rozwoju dziecka, stąd też w realizacji zajęć znajdują zastosowanie zagadnienia z technologii informatycznych, wychowania fizycznego. Dlatego ważna jest tutaj korelacja międzyprzedmiotowa. Proponowany łączny czas na zajęcia z edukacji zdrowotnej to 7 godzin dydaktycznych w roku.